

НОМІНАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ „ЛЮБОВ” У ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ РОМАНАХ ЛОНГА ТА АХІЛЛА ТАТІЯ

Роксоляна ОЛІЩУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Інеса МАКАР

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Чернівці, Україна

Анотація. У статті зроблена спроба дослідити номінативне поле концепту „любов” в давньогрецьких романах „Дафніс і Хлоя” Лонга та „Левкіппа і Клітофонт” Ахілла Татія шляхом вивчення його репрезентантів, представлених словотвірним компонентом *φιλ-* (*φιλῶ*, *ἡ φιλία*, *τὸ φίλημα*, *φίλος*, *καταφιλῶ*, *ἡ φιλοστοργία*, *φίλόκαλος*, *ὁ φιλοπάρθενος*). У дослідженні поєднано функціонально-семантичний підхід до аналізу лексичної ідіосистеми письменника з когнітивним. Виявлено, що дієслівні, іменникові та прикметникові лексеми – репрезентанти номінативного поля, беруть участь у творенні численних художніх засобів (антитез, метафор, епітетів, порівнянь, афоризмів тощо), що обумовлено особливістю жанру творів та ідіостило досліджуваних письменників.

Ключові слова: номінативне поле, концепт ЛЮБОВ, домінанта, художні засоби, давньогрецький роман, Ахілл Татій, Лонг.

Abstract. This article is an attempt to determine the nominative field of the concept LOVE in the ancient Greek novels “Daphnis and Chloe” written by Longus and “Leucippe and Clitophon” by Achilles Tatius exploring its representatives with word-forming component *φιλ-* (*φιλῶ*, *ἡ φιλία*, *τὸ φίλημα*, *φίλος*, *καταφιλῶ*, *ἡ φιλοστοργία*, *φίλόκαλος*, *ὁ φιλοπάρθενος*). In the research we combined functional-semantic and cognitive approaches for analysis of writer’s lexical idiosystem. It was found out that verbal, noun, adjectival lexemes which are the representatives of the nominative field take part in the creation of numerous narrative techniques due to peculiarity of works’ genre and the idiostyle of the writers under study.

Keywords: nominative field, concept LOVE, dominant, narrative technique, ancient Greek novel, Achilles Tatius, Longus.

Лексика художніх творів любовної тематики в різних мовах неодноразово привертала увагу дослідників. Часто такі дослідження проводились в межах когнітивного напрямку, а саме вивчення концепту „любов” та засобів його вербалізації в тій чи іншій мові. Проте в сучасних мовознавчих студіях висвітлено лише окремі аспекти дослідження концепту „любов”: аналіз концептуальних метафор кохання (Г. Лакофф, А. Шмельов), вивчення семантики дієслів „кохати-любити” (О. Корнілов, С. Мартінек), особливості репрезентації кохання в пареміях (Л. Вільмс), адресатна номінація в дискурсі кохання (С. Дж. Брюс, Дж. С. Пірсон), гендерні аспекти концепту „любов” (Е. Мінаєва) тощо.

До тематики любові в античній літературі звертався американський учений Девід Констан, який досліджував із літературної точки зору різні аспекти кохання (зокрема, сексуальну симетрію) у грецьких романах [6]. Еротичним мотивам присвячене дослідження польського автора Едмунда Поляшека

„Філософський і літературний розвиток мотивів кохання в античному грецькому романі” (Краків, 2002), де учений серед інших давньогрецьких романів аналізує і любовні фрагменти з роману Ахілла Татія „Левкіппа і Клітофонт” та Лонга „Дафніс і Хлоя” [7].

Серед запропонованих різними дослідниками мовних репрезентантів концепту певного поширення набув запропонований З. Поповою та І. Стерніним термін „номінативне поле концепту”, під яким розуміють „сукупність мовних засобів, які вербалізують концепт у певний період розвитку суспільства” [3, с.66]. Цим терміном будемо послуговуватись і ми, беручи до уваги те, що в номінативні поля можуть об’єднуватися і художні концепти, різні мовні засоби: прямі і переносні номінації концепту, синоніми, паремії, метафоричні номінації, порівняння, словникові тлумачення мовних одиниць, художні тексти та ін.

У нашому дослідженні ми поєднуємо функціонально-семантичний підхід до аналізу лексичної ідіосистеми письменника з когнітивним. Під номінативним полем концепту розуміємо вербальні засоби вираження основних концептів та мікроконцептів, які охоплюють домінантні лексеми і ключові слова різних частин мови, тематично пов’язані із визначенням номінативним полем. Номінативне поле концепту „любов” об’єднує лексику, що вербалізує складний і багатовимірний феномен любові.

Актуальність теми дослідження зумовлена увагою лінгвістів до проблем сучасної лінгвокогнітології та лінгвокультурології, де простежуємо різноманітні погляди на розгляд вербалізованих уявлень про внутрішній світ людини як носія певної культури, що їх активно використовують у різних мовах.

Метою нашого дослідження є спроба дослідити номінативне поле концепту „любов” в давньогрецьких романах „Дафніс і Хлоя” Лонга та „Левкіппа і Клітофонт” Ахілла Татія шляхом вивчення його репрезентантів, представлених словотвірним компонентом *φιλ-*. Він зустрічається в текстах романів 153 рази у Лонга та 152 рази у Ахілла Татія.

Його функціонування можна простежити в таких варіантах: 1) *φιλῶ* (любити, цілувати) та його граматичні форми; 2) деривати *φιλῶ*: іменники *ἡ φιλία* (дружба, любов), *τὸ φίλημα* (поцілунок), прикметники *φίλος* (милий, любий, дорогий); 3) композитні лексеми: *καταφιλῶ* (міцно, багато разів цілувати), *ἡ φιλοστοργία* (ніжна любов), *φίλοκαλος* (люблячий красиве), *ὁ φιλοπάρενος* (люблячий дів).

Вибір в якості дослідження названих вище двох романів обґрунтовується тим, що вони належать до п’яти грецьких романів, що дійшли до наших днів. Саме на романи Лонга і Ахілла Татія (II ст. н.е.), а також Геліодора „Феаген і Харіклія” (III ст. н.е.) суттєво вплинула риторика періоду „другої софістики”, епохи, в якій пріоритетне місце віддавали прозі, насиченій арсеналом художніх засобів, тропів та риторичних фігур. Тому саме ці три романи, на думку німецького дослідника Н. Голсберга, найбільше сколихнули сучасну європейську літературу [5, с.127].

Об’єктом нашого дослідження є тексти романів II ст. н.е. „Дафніс і Хлоя” Лонга та „Левкіппа і Клітофонт” Ахілла Татія. Предметом аналізу обрано різномірні мовні засоби, що характеризують вияви любові в текстах давньогрецьких романів: лексеми із коренем *φιλ-* різних лексико-граматичних класів, епітети, метафори, порівняння, афоризми, стилістичні повтори тощо.

Наукова новизна дослідження зумовлена відсутністю спеціальних праць, присвячених дослідженню номінативного поля концепту „любов” на матеріалі давньогрецької мови II ст. н.е.

До складу любовної лексики, яка формує номінативне поле досліджуваного концепту у романах Лонга і Ахілла Татія належать іменникові, дієслівні, прикметникові та прислівникові лексеми. Домінантне ядро серед них в обох письменників становлять лексеми *φίλῶ* (любити, цілувати) та *τὸ φίλημα* (поцілунок).

Домінанти *φίλῶ* та *τὸ φίλημα* пов'язані з жанром еротично-любовного роману. Саме ці лексеми найвиразніше виражають специфіку жанру, є виразниками ідіостилю письменників. Домінування названих лексем пов'язане із зверненням письменників до внутрішнього світу героїв, їх емоцій та почуттів, що обумовлено самою тематикою романів. Проаналізувавши вербалізовані сітки частотності дієслівних і іменникових лексем у давньогрецьких романах I-III ст. н.е. (із використанням електронної програми Silver Mountain Software / TLG Workplace), можемо зробити висновок, що дієслово *φίλῶ* та іменник *τὸ φίλημα* є домінантами у романі Лонга (відповідно 62 і 36 слововживань) та Ахілла Татія (відповідно 44 і 43 слововживання). Цей факт, безумовно, споріднює на лексичному рівні романи „Дафніс і Хлоя” та „Левкіппа і Клітофонт” (порівняймо: у Ксенофонта Ефеського *φίλῶ* вжито лише 10 разів, у Геліодора – 14, у Харитона – 15).

Навколо *φίλῶ* та *τὸ φίλημα* групуються й інші менш уживані однокореневі лексичні одиниці: *φίλος* – любий, дорогий (Ach.Tat. 26, Long. 9 слововживань), *καταφίλῶ* – міцно цілувати (Ach.Tat. 20, Long. 16), *ἡ φιλία* – дружба, любов (Ach.Tat. 8, Long. 1), *ἡ φιλοστοργία* – ніжна любов, прив'язаність (Ach.Tat. 1) тощо.

Дієслово *φίλῶ* належить до домінантних у романі Лонга (62 фіксації), займаючи шосту позицію з-поміж тридцяти найчастотніших дієслівних лексем. У романі Ахілла Татія воно засвідчене рідше.

Багатозначна лексема *φίλῶ* має такі лексико-семантичні варіанти значення: 1) любити; 2) відноситись по-дружньому; 3) цілувати; 4) радо приймати; 5) мати звичку, мати схильність [2, с.1726-1727]. Всі інші члени семантичного гнізда не вирізняються полісемантичністю.

Із поданих у словнику І.Дворецького значень лексеми *φίλῶ*, 28 прикладів у романі Ахілла Татія ми зафіксували із семантикою „любити” та 16 – „цілувати”, у романі Лонга – 15 прикладів „любити” та 47 „цілувати”.

Лексема *φίλῶ* у значенні „любити” вживається в обох авторів в своєму прямому значенні, поєднуючись, в першу чергу, з об'єктами-істотами (це здебільшого герої роману), а також об'єктами-неістотами. Так, Дафніс, присягаючи на вірність Хлої, *ὄμνυε Χλόην φίλησαι φιλοῦσαν* (Long. 2,39,5) – клявся, що любитиме Хлою, люблячу [їїго]. Розповідаючи ж Хлої міф про німфу Ехо, Дафніс каже, що вона була *φίλοῦσα τὴν παρθενίαν* (Long. 3,2,3) – любляча дівочість.

У Ахілла Татія, як і Лонга, *φίλῶ* дуже часто сполучається з прямими додатками і причому часто виступає в складі такої стилістичної фігури, як антитеза, що поєднується з оксимороном: *οὕτω γὰρ ἄν τις καὶ μισοῖ τὸ φιλοῦμενον καὶ φίλοῖ τὸ μισούμενον* (Ach.Tat. 7,9,8) – так хтось може ненавидіти те, що любить, і любити те, що ненавидить. Одна з героїнь роману – Меліта, звертаючись до Клітофонта, якого вона пристрасно кохає, каже: *ἦ καὶ μισούμενη*

τὸν μισοῦντα φίλῳ (Ach.Tat. 5,25,2) – і я, яку ненавидять, ненавидячого люблю. Знаючи про почуття Меліти до Клітофота можемо припустити, що в даному контексті дієслово φίλῳ набуває того ж значення, що і дієслово ἐρῶ.

У романі Лонга наголос на фізичності, природності почуття кохання простежується у розвитку: Хлоя закохалася у Дафніса після того, як побачила його голим, коли він купався у річці, а Дафніс закохався у Хлою після того, як вона його поцілувала. Контекст тоῦτο μόνον ᾔδεσαν ὅτι τὸν μὲν φίλημα, τὴν δὲ λουτρὸν ἀπώλεσεν (Long. 1,22,4) – *тільки одне вони усвідомлювали, що його [Дафніса] згубив поцілунок, а її [Хлою] – купіль*, побудований на персоніфікації та протиставленні, підкреслює неабияку майстерність автора. У любовній історії, зображеній Лонгом, тілесне сприйняття кохання нерозривно поєднане з духовним: ἔχαιρον ἰδόντες, ἐλυποῦντο ἀπαραγέεντες, ἠθελόν τι, ἠγνόουν ὅ τι θέλουσι (Long. 1,22,4) – *[Дафніс і Хлоя] раділи, бачачи одне одного, сумували, коли розлучалися, бажали чогось, але не знали, чого саме хочуть*. Закохані Дафніс і Хлоя бажали зреалізувати свої духовні почуття, поєднавши їх з тілесними.

Хоча фізичні симптоми кохання раніше (до Лонга і Ахілла Татія) вже були описані (наприклад, у Сапфо) і пікантне еротичне зображення у грецькій літературі не нове, все одно тематика сексуальності (від її першого пробудження до тілесного втілення у любовному акті), як вважає німецький дослідник роману Лонга Д. Теске, є новим [9, с.45]. Передумовою до такого зображення є постійне перебування закоханої пари разом, щоденне спілкування, спільні пастуші заняття.

Лексема τὸ φίλημα (поцілунок) вжита у романі Лонга 36 разів. Вона передає один з найпоширеніших тілесних виявів любові у тексті роману. Саме поцілунок Хлої став причиною закоханості Дафніса, згодом поцілунки стали невід'ємним атрибутом у висловленні почуттів закоханої пари. Зображує письменник і поцілунок як нагороду: Хлоя подякувала Дафнісу за легенду про німфу Ехо, обдарувавши його поцілунками: τὸν Δάφνιν οὐ δέκα μόνον φίλήματα ἀλλὰ πάνυ πολλὰ κατεφίλησεν ἡ Χλόη (Long. 3,23,5) – *Хлоя не тільки десятьма поцілунками, але й набагато більше Дафніса цілувала*.

Письменник використовує абстрактну лексему τὸ φίλημα (поцілунок) у зіставленнях та порівняннях з різними образами, як позитивними, так і негативними. Зокрема, Лонг порівнює поцілунок з молодим медом і разом з тим говорить, що він „гризе серце” і „зводить з розуму”: δάκνει τὸ φίλημα τὴν καρδίαν καὶ ὥσπερ νέον μέλι μαίνεσθαι ποιεῖ (Long. 1,25,2) – *поцілунок гризе серце і, наче молодий мед, зводить з розуму* (Long. 1,25,2), тобто вживає метафору. В наведеному уривку маємо проникнення одного художнього образу в інший та їх концентрацію, що приводить до збільшення зв'язків всередині контексту, поглиблення описуваного змісту і створення складної естетичної структури. Ми погоджуємося з думкою І. Арнольд, що це явище є стилістичною конвергенцією, тобто накопиченням стилістичних засобів вираження у певному місці тексту, які спільно утворюють стилістичний прийом із значним інформаційно-художнім потенціалом [1, с.100].

Ахілл Татій також використовує лексему τὸ φίλημα в складі метафор. Говорячи про поцілунки Левкіппи, Клітофонт називає їх такими, що ранять: τίτρώσκει σου τὰ φίλήματα (Ach.Tat. 2,7,6). Взагалі ж поцілунки хвилюють серце: ἡ δὲ ταραχθεῖσα τῷ φίλήματι πάλλεται (Ach.Tat. 2,37,10) – *схвильоване поцілунками [серце] тріпоче*.

Особливо вдало у тексті роману „Дафніс і Хлоя” письменник порівнює поцілунок з золотим яблуком: ἔλαβε γὰρ κρείττον καὶ χρυσοῦ μῆλον φίλημα (Long. 3,34,3) – *одержав поцілунок кращий за золоте яблуко* (Long. 3,34,3). Оригінальність виявляє і порівняння поцілунка із жалом бджоли (τὸ δὲ φίλημα κέντρον μελίττης πικροτέρων (Long. 1,18,1) – *поцілунок пекучіший від жала бджоли*).

Лонг описує поцілунок закоханих як певний ритуал: Хлоя підносить Дафнісу чашу з вином, перед тим, вмочивши в нього свої губи; Дафніс, прощаючись, цілує по черзі всіх і не забуває, що Хлою треба поцілувати останньою, щоб її поцілунок залишився на губах не змішаним і чистим: Ὁ δὲ ἀπῆει, φιλήσας αὐτοὺς προτέρους Χλόης, ἵνα τὸ ἐκείνης φίλημα καθαρὸν μέινῃ (Long. 3,11,3) – *[Дафніс] пішов, поцілувавши спочатку їх [батьків Хлої] перед Хлоєю, щоб поцілунок її залишився чистим*. Згадаймо подібний обмін поцілунками за допомогою кубка у Ахілла Татія: ἐγὼ δὲ ἐπιτηρήσας τὸ μέρος τοῦ ἐκπώματος, ἔνθα τὸ χεῖλος ἢ κόρη πίνουσα προσέθηκεν, ἐναρμολύμενος τὸ ἐμὸν ἔπινον, ἀποστολιμαῖον τοῦτο φίλημα ποιῶν, καὶ ἅμα κατεφίλου τὸ ἔκπωμα (Ach.Tat. 2,9,2) – *я спостерігав за місцем кубка, куди дівчина [Левкіппа] приклала губи під час пиття, пристосовуючись до неї я пив, утворюючи поцілунок на відстані, водночас я цілував кубок*.

Увиразнює значення лексеми τὸ φίλημα поєднання з метафоричними прикметниками, зокрема тими, що позначають колір. Прикметники на позначення кольору в межах ідіостилю митців можуть зазнавати різних модифікацій – символічного та метафоричного переосмислення, внаслідок чого збагачуються додатковими „неколірними” семантичними компонентами. Так, наприклад, прикметник λευκός у сполученні з іменником φίλημα актуалізує потенційну сему „чистий” (тобто „безгрішний”). Описуючи господареві красу Дафніса, Гнафон ставить риторичне запитання: τίς ἐκεῖθεν οὐκ ἂν εὖξαιτο λαβεῖν ἐραστῆς λευκὰ φιλήματα; (Long. 4,17,6) – *який же ж закоханий не мріяв би отримати чисті поцілунки?*

Лонг наділяє поцілунок (τὸ φίλημα) кількома метафоричними епітетами, які містять конотацію „солодкості”: γλυκύς (солодкий), коли Дафніс говорить, що *вуста Хлої солодші від меду* – στόμα κηρίων γλυκύτερον (Long. 1,18,1) та *μελιτώδης* (медовий). Саме таким видається Дафнісу і поцілунок Хлої: φίλημα ἐφίλησε μελιτώδες (Long. 2,18,1) – *поцілувала медовим (схожим на мед) поцілунком*. Солодкими називає поцілунки Левкіппи і Ахілл Татій вустами Клітофонта: τὸ φίλημα ..., ὃ πρῶτόν ἐστι γλυκύ (Ach.Tat. 2,8,1) – *перший поцілунок – солодкий*.

У сполученні з іменником τὸ φίλημα епітет συνεχής передає значення великої (незмірно великої) кількості: συνεχῇ μὲν οὖν τὰ φιλήματα (Long. 4,6,3) – *тож нескінченними [були] поцілунки*. Перші поцілунки закоханих „були боязкими”, а обійми „похмурими”: τὰ φιλήματα δειλὰ ἦν καὶ αἱ περιβολαὶ σκυθρωπαί, καθάπερ ἦδη παρόντα τὸν δεσπότην φοβουμένων (Long. 4,6,3) – *поцілунки були боязкими і обійми похмурими, наче вже [Дафніс і Хлоя] боялися присутності господаря*. Метафоричне словосполучення „похмурі обійми” наводить на думку про те, що автор, створюючи художній образ, використовує слова, які викликають певні асоціації у свідомості читача, активізують сприйняття образу.

Цікавими епітетами наділяє лексему τὸ φίλημα і Ахілл Татій. Так, герой роману Клітофонт називає поцілунок коханої Левкіппи „істинним, живим і

солодким”: ἀλλ’ ἰδοὺ καὶ φίλημα ἀληθινὸν καὶ ζῶν, ὥς κάκεῖνο τὸ τῆς Λευκίππης γλυκύ (Ach.Tat. 3,18,2). Він каже, що її поцілунок, не знаючий меж і не перенасичуючий, і завжди новий: φίλημα δὲ καὶ ἀόριστόν ἐστι καὶ ἀκόρεστον καὶ καινὸν ἀεί (Ach.Tat. 4,8,2).

Значення „отримувати насолоду від поцілунку” засвідчуємо у таких висловленнях Лонга: γευσάμενοι τῆς ἐν φιλήματι τέρψεως ἀπλήστως ἐνεφοροῦντο τῆς ἡδονῆς (Long. 2,11,1) – *куштуючи насолоду від поцілунку, ненаситно зажадали розкоші* та ἦν δὲ αὐτοῖς καὶ φιλημάτων ἀπόλαυσις συνεχῆς καὶ λόγων ὁμιλία τερπνὴ (Long. 3,10,3) – *була для них безперервна насолода від поцілунків і солодка бесіда зі слів*. Як бачимо, в одному реченні Лонг використовує дві метафори підряд.

Крім широко використовуваного обома авторами іменника τὸ φίλημα натрапляємо на досить часто вживані в значенні „цілувати” дієслово φιλῶ та композит καταφιλῶ (багато разів, міцно цілувати).

Ахілл Татій в своєму романі здебільшого поєднує обидва вказані дієслова з іменниками-прямими додатками: φιλεῖν τράχηλον (Ach.Tat. 2,4,4) – *цілувати шию*; φιλεῖν τὴν ἐπφρόν (Ach.Tat. 2,7,5) – *цілувати цілительку*; φιλεῖν χεῖλεσιν ἀλλήλους (Ach.Tat. 4,8,3) – *цілувати один одного губами*; καταφιλεῖν τὰς χεῖρας (Ach.Tat. 5,27,1) – *цілувати руки*; καταφιλεῖν δεσπότην (Ach.Tat. 6,20,2) – *цілувати господаря*; καταφιλεῖν τὴν ἀνδροφόνον (Ach.Tat. 7,5,4) – *цілувати убивцю*; καταφιλεῖν τὰς τομὰς τῶν καλὰμων (Ach.Tat. 8,6,10) – *цілувати зрізи тростинок*; καταφιλεῖν τὸν πατέρα (Ach.Tat. 1,5,2) – *цілувати батька*; καταφιλεῖν τὸ πρόσωπον (Ach.Tat. 1,7,3) – *цілувати обличчя*; καταφιλεῖν τὸ ἔκλωμα (Ach.Tat. 2,9,2; 4,17,2) – *цілувати кубок*; καταφιλεῖν τοῦ χείλους τὴν σκιάν (Ach.Tat. 2,9,3) – *цілувати слід губ*; καταφιλεῖν τὴν κόρην (Ach.Tat. 2,10,3) – *цілувати дівчину*; καταφιλεῖν τὴν σφαγὴν (Ach.Tat. 5,7,9) – *цілувати труп*. Зрідка натрапляємо на поєднання дієслів φιλῶ та καταφιλῶ з іменниками в непрямих відмінках: ἐθέλει φιλεῖν τοῖς χεῖλεσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀδοῦσι (Ach.Tat. 2,37,7) – *хоче цілувати не тільки губами, але й зубами*.

Лонг же порівняно часто використовує з дієсловом φιλῶ (цілувати) синтаксичну конструкцію, яка складається з іменника у знахідному відмінку та спільнокореневого дієслова – *етимологічну фігуру* (Figura etymologica). Зокрема, з дієсловом φιλῶ нараховуємо чотири такі випадки. Помираючи, волопас Доркон, закоханий у Хлою, попросив, щоб вона його поцілувала: καὶ φίλημα φιλήσας ὕστατον ἀφῆκεν ἅμα τῷ φιλήματι καὶ τῇ φωνῇ τὴν ψυχὴν (Long. 1,30,1) – *і поцілувавши поцілунком востаннє, відпустив душу разом з поцілунком і звуком*. Проте Хлоя, закохана в Дафніса, лише йому дарувала свої поцілунки: αὐτόν φίλημα ἐφίλησε μελιτῶδες ἀπαλοῖς τοῖς χεῖλεσι (Long. 2,18,1) – *поцілувала його медовим поцілунком своїх ніжних губ*. А Лікеніон, яка закохалася у Дафніса, бажала, щоб він цілував її стільки багато, як і Хлою: Ἐκέλευσεν... φιλήματα φιλεῖν οἷα εἰώθει (Long. 3,18,3) – *наказала... цілувати [її] поцілунками стільки разів, скільки це увійшло в нього у звичку*.

Епітет φίλος (дорогий, милий) має спільний корінь з дієсловом φιλῶ (цілувати) та іменником τὸ φίλημα (поцілунок). Він відзначається порівняно високою частотою вживання (9 фіксацій у романі Лонга і 20 – у Ахілла Татія).

Цей ад’єктив можна вважати, зокрема у Ахілла Татія своєрідним афектонімом, тобто словом яке вживається на позначення суб’єктів кохання. Цікаво відмітити, що романіст вживає його лише у найвищому ступені порівняння. Звертаючись до своєї

коханої Левкіппи, Клітофонт запитує: "Τί σιγᾶς, φίλτάτη, καὶ οὐδέν μοι λαλεῖς;" (Ach.Tat. 3,11,2) – *Що ти мовчиш, найдорожча, і нічого мені не кажеш?*

Ад'єктив φίλος в романі Лонга „Дафніс і Хлоя” ми зафіксували у зворушливих звертаннях справжньої матері Дафніса Клеаристи до богинь долі (Φίλοι Μοῖραι (Long. 4,21,3) – *о милі мойри!*) та до свого чоловіка Діонісофана (φίλε ἄνερ, ἡμέτερόν ἐστι τὸ παιδίον (Long. 4,21,3) – *милий чоловіче, наша є то дитина*), у відчайдушному звертанні Хлої до німф (Νύμφαι φίλαι (Long. 1,14,3).

Закінчуючи розгляд лексем, утворених від кореня φίλ-, треба відмітити, що в обох авторів іменник ἡ φιλία зустрічається вкрай рідко і лише в значенні „дружба” (значення „любов” не зафіксоване). Ахілл Татій пише: οὕτως οἱ μεγάλοι κίνδυνοι καὶ τοὺς τῆς φιλίας λύουσι νόμους (Ach.Tat. 3,3,5) – *так великі небезпеки знищують закони дружби*.

Отже, розглянувши номінативне поле концепту „любов” в романах Лонга „Дафніс і Хлоя” та Ахілла Татія „Левкіппа та Клітофонт”, бачимо, що воно представлене рядом дієслівних, іменникових та прикметникових лексем. Вони беруть участь у творенні численних художніх засобів (антитез, метафор, порівнянь, перифраз тощо), що обумовлено особливістю жанру творів та ідіостилю досліджуваних письменників. Перспективним уявляється дослідження номінативного поля концепту „любов” в інших давньогрецьких романах та творах іншого жанру.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : учебник [для вузов] / И.В. Арнольд. – М. : Наука, 2002. – 384 с.
2. Дворецкий И.Х. Древнегреческо-русский словарь / Под ред. С.И. Соболевского. – В 2-х т. – Москва : Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1958. – 1905 с.
3. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д.Попова, Ч.А.Стернин. – М.: АСТ Восток-Запад, 2010. – 314 с.
4. Achilles Tatius / With an English translation by S. Gaselee, M. A. Fellow and Librarian of Magdalene College, Cambridge. – Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press; London : William Heinemann LTD, 1984. – 461 p.
5. Holzberg N. Powieść antyczna / N. Holzberg ; przełożyła M.Wójcik. – Kraków : Wydawnictwo „Homini”, 2003. – 207 s.
6. Konstan D. Sexual Symmetry. Love in the Ancient Novel and Related Genres / D.Konstan. – Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1994. – 270 p.
7. Polaszek E. Filosoficzna i Literacka geneza motywu miłości w antychnym romansie greckim / E.Polaszek. – Kraków : Wydawnictwo PROMO, 2002. – 168 s.
8. Schönberger O. Longos. Hirtengeschichten von Daphnis und Chloe. Griechisch und deutsch / Otto Schönberger. – Berlin : Akademie-Verlag, 1973. – 215 s.
9. Teske D. Der Roman des Longos als Werk der Kunst / D. Teske. – Aschendorff Münster, 1991. – 135 s.